

3. Przyznając biegłemu wynagrodzenie lub zwrot wydatków sąd jest związany wysokością, na którą strony wyraziły zgodę na podstawie ust. 2.

**Zgoda stron na wysokość przysługującego biegłemu
wynagrodzenia lub zwrotu wydatków**

Art. 89b.⁷⁷ 1. Jeżeli okoliczności sprawy uzasadniają przewidywanie, że w przypadku ustalenia wynagrodzenia lub zwrotu wydatków biegłego zgodnie z art. 89 wystąpią trudności ze sprawnym przeprowadzeniem dowodu z opinii biegłego, a nie ma podstaw do oznaczenia wysokości wynagrodzenia lub zwrotu wydatków biegłego zgodnie z art. 89a, stosuje się przepisy ust. 2–4.

2. Zlecając biegłemu sporządzenie opinii przewodniczący może określić biegłemu termin do zgłoszenia żądania ustalenia wynagrodzenia lub zwrotu wydatków w określonej kwocie. Jeżeli strony zgodzą się na żądanie biegłego i zostanie uiszczona odpowiednia zaliczka, przewodniczący zleci biegłemu sporządzenie opinii za wynagrodzeniem lub ze zwrotem wydatków żądanymi przez biegłego, a jeżeli nie – za wynagrodzeniem lub ze zwrotem wydatków ustalonymi zgodnie z art. 89.

3. Termin, o którym mowa w ust. 2, przewodniczący ustala stosownie do obszerności materiału sprawy i stopnia jej złożoności. Termin ten nie może być krótszy niż tydzień ani dłuższy niż miesiąc od dnia otrzymania zlecenia.

4. Przyznając biegłemu wynagrodzenie lub zwrot wydatków sąd jest związany wysokością, na którą strony wyraziły zgodę na podstawie ust. 2.

**Obniżenie przysługującego biegłemu wynagrodzenia
lub zwrotu wydatków**

Art. 89c.⁷⁸ 1. Jeżeli opinia jest nierzetelna lub została sporządzona lub złożona ze znacznym nieusprawiedliwionym opóźnieniem, wynagrodzenie lub zwrot wydatków ulega odpowiedniemu obniżeniu; w szczególnie rażących przypadkach sąd może odmówić przyznania wynagrodzenia lub zwrotu wydatków.

2. Jeżeli opinia jest fałszywa, wynagrodzenie ani zwrot wydatków nie przysługują.

Wynagrodzenie i zwrot wydatków przysługujące tłumaczowi

Art. 89d.⁷⁹ 1. Tłumaczowi powołanemu przez sąd przysługuje wynagrodzenie za wykonaną pracę oraz zwrot poniesionych przez niego wydatków niezbędnych do wykonania tłumaczenia.

2. Wysokość wynagrodzenia i zwrotu wydatków tłumacza ustala się stosując odpowiednio przepisy o wynagrodzeniu i zwrocie wydatków biegłego.

⁷⁷ Art. 89b dodany przez art. 4 pkt 36 ustawy z 4 lipca 2019 r. (Dz.U. poz. 1469 ze zm.) zmieniającej nin. ustawę z dnia 21 sierpnia 2019 r.

⁷⁸ Art. 89c dodany przez art. 4 pkt 36 ustawy z 4 lipca 2019 r. (Dz.U. poz. 1469 ze zm.) zmieniającej nin. ustawę z dnia 21 sierpnia 2019 r.

⁷⁹ Art. 89d dodany przez art. 4 pkt 36 ustawy z 4 lipca 2019 r. (Dz.U. poz. 1469 ze zm.) zmieniającej nin. ustawę z dnia 21 sierpnia 2019 r.

3. Wysokość wynagrodzenia tłumacza przysięgłego ustala się według przepisów ustawy z dnia 25 listopada 2004 r. o zawodzie tłumacza przysięgłego (Dz. U. z 2019 r. poz. 1326).

Zwrot kosztów biegłemu i tłumaczowi

Art. 90. Do biegłego i tłumacza powołanych przez sąd stosuje się odpowiednio art. 85. Dotyczy to również sytuacji, gdy sąd nie skorzystał z usług takiego biegłego lub tłumacza.

Zwrot biegłemu lub tłumaczowi utraconego zarobku lub dochodu

Art. 90a. 1. Biegłemu lub tłumaczowi wezwanemu przez sąd, w razie nieskorzystania z jego usług, przysługuje zwrot utraconego zarobku lub dochodu.

2. Wynagrodzenie za utracony zarobek lub dochód przyznaje się biegłemu lub tłumaczowi, uwzględniając ich kwalifikacje i czas zużyty w związku z wezwaniem. Przepisy art. 86 ust. 3 i 4 stosuje się odpowiednio.

Zwrot kosztów biegłemu lub tłumaczowi w razie wezwania w kilku sprawach na ten sam dzień

Art. 90b. W razie wezwania biegłego lub tłumacza do sądu w kilku sprawach na ten sam dzień, zwrot kosztów podróży, noclegu, utrzymania w miejscu wykonywania czynności sądowej, utraconego zarobku lub dochodu z powodu stawienia na wezwanie sądu, przysługuje im tylko raz.

Zwrot stronie należności związanych z jej udziałem w sprawie

Art. 91. W wypadku gdy obowiązujące przepisy przewidują przyznanie stronie należności w związku z jej udziałem w postępowaniu sądowym, należności te przyznaje się stronie w wysokości przewidzianej dla świadków.

Wniosek o przyznanie wynagrodzenia, zwrotu kosztów podróży i noclegu, utraconych zarobków lub dochodów

Art. 92. 1.⁸⁰ Wynagrodzenie oraz zwrot kosztów podróży, wydatków, utraconego zarobku lub dochodu przyznaje się na wniosek świadka, osoby towarzyszącej świadkowi, o której mowa w art. 88, biegłego lub tłumacza, a także strony lub osoby trzeciej uprawnionej do otrzymania należności.

2. Wniosek o przyznanie należności, o których mowa w ust. 1, składa się ustnie do protokołu lub na piśmie, w terminie 3 dni od dnia zakończenia czynności z udziałem osoby uprawnionej do tych należności, a w przypadku osoby, o której mowa w art. 88 – z udziałem świadka, któremu ona towarzyszyła.

3. Roszczenie o zwrot należności, o których mowa w ust. 1, przedawnia się z upływem lat trzech, licząc od dnia powstania tego roszczenia.

⁸⁰ Art. 92 ust. 1 zmieniony przez art. 4 pkt 37 lit. a ustawy z 4 lipca 2019 r. (Dz.U. poz. 1469 ze zm.) zmieniającej nin. ustawę z dniem 21 sierpnia 2019 r.

4.⁸¹ Osobę uprawnioną do otrzymania należności, o której mowa w ust. 1, poucza się o prawie i sposobie złożenia wniosku o jej przyznanie oraz skutkach niezachowania terminu wskazanego w ust. 2.

**Przyznanie i ustalenie należności przez sąd
lub referendarza sądowego**

Art. 93. 1.⁸² Należności, o których mowa w art. 92, ustala i przyznaje sąd albo referendarz sądowy.

1a.⁸³ Przewodniczący może zarządzeniem w całości uwzględnić wniosek świadka o przyznanie każdej z należności, o których mowa w art. 85 i art. 86, jeżeli jego uwzględnienie nie pociągnie za sobą zobowiązania strony do uiszczenia dalszych kwot albo strona zgodziła się na pokrycie należności świadka w żądanej przez niego wysokości. Zarządzenie to nie podlega zaskarżeniu.

2.⁸⁴ Przyznaną należność należy wypłacić niezwłocznie. W przypadku niemożności niezwłocznej wypłaty należność przekazuje się przekazem pocztowym lub przelewem bankowym bez obciążania osoby, której ją przyznano, opłatą pocztową lub kosztami przelewu.

Przyznawanie mediatorowi należności przez sąd

Art. 93a.⁸⁵ Przepisy art. 92 oraz art. 93 ust. 1 i 2 stosuje się odpowiednio do przyznawania należności mediatorowi w przypadku, o którym mowa w art. 183⁵ § 2 zdanie drugie ustawy z dnia 17 listopada 1964 r. – Kodeks postępowania cywilnego.

Tytuł IV

Zwolnienie od kosztów sądowych

Zwolnienie Skarbu Państwa z obowiązku uiszczania opłat

Art. 94. Skarb Państwa nie ma obowiązku uiszczania opłat.

Pisma niepodlegające opłacie

Art. 95. 1. Nie pobiera się opłat od wniosku:

- 1) o udzielenie zabezpieczenia, zgłoszonego w piśmie rozpoczynającym postępowanie;

⁸¹ Art. 92 ust. 4 zmieniony przez art. 4 pkt 37 lit. b ustawy z 4 lipca 2019 r. (Dz.U. poz. 1469 ze zm.) zmieniającej nin. ustawę z dniem 21 sierpnia 2019 r.

⁸² Art. 93 ust. 1 zmieniony przez art. 4 pkt 38 lit. a ustawy z 4 lipca 2019 r. (Dz.U. poz. 1469 ze zm.) zmieniającej nin. ustawę z dniem 21 sierpnia 2019 r.

⁸³ Art. 93 ust. 1a dodany przez art. 4 pkt 38 lit. b ustawy z 4 lipca 2019 r. (Dz.U. poz. 1469 ze zm.) zmieniającej nin. ustawę z dniem 21 sierpnia 2019 r.

⁸⁴ Art. 93 ust. 2 zmieniony przez art. 4 pkt 38 lit. c ustawy z 4 lipca 2019 r. (Dz.U. poz. 1469 ze zm.) zmieniającej nin. ustawę z dniem 21 sierpnia 2019 r.

⁸⁵ Art. 93a dodany przez art. 4 pkt 39 ustawy z 4 lipca 2019 r. (Dz.U. poz. 1469 ze zm.) zmieniającej nin. ustawę z dniem 21 sierpnia 2019 r.

- 2) o przyjęcie oświadczenia o uznaniu dziecka, o nadanie dziecku nazwiska, o przysposobienie dziecka, o odebranie osoby podlegającej władzy rodzicielskiej lub pozostającej pod opieką oraz o umieszczenie dziecka w rodzinie zastępczej lub rodzinnym domu dziecka;
- 3) o przesłuchanie świadka testamentu ustnego, o otwarciu i ogłoszenie testamentu oraz o zwolnienie z obowiązków wykonawcy testamentu;
- 4) będącego podstawą wszczęcia przez sąd postępowania z urzędu, a także od pism składanych sądowi opiekuńczemu w wykonaniu obowiązku wynikającego z ustawy albo nałożonego przez ten sąd;
- 5) o odtworzenie zaginionych lub zniszczonych akt;
- 6) o wpis w księdze wieczystej prawa własności uzyskanego na podstawie przekształcenia, o którym mowa w art. 1 ust. 1a ustawy z dnia 29 lipca 2005 r. o przekształceniu prawa użytkowania wieczystego w prawo własności nieruchomości (Dz. U. z 2019 r. poz. 1314);
- 6a)⁸⁶ naczelnika urzędu skarbowego o wpis w księdze wieczystej hipoteki przymusowej na zabezpieczenie należności państw członkowskich lub państw trzecich w rozumieniu art. 1a pkt 8c i 8d ustawy z dnia 17 czerwca 1966 r. o postępowaniu egzekucyjnym w administracji (Dz. U. z 2020 r. poz. 1427, z późn. zm.);
- 7) o wpis do Krajowego Rejestru Sądowego organizacji społecznych oraz kościołów i związków wyznaniowych ubiegających się o status organizacji pożytku publicznego;
- 8) wynikającego ze zmian w podziale terytorialnym państwa, o wpis w księdze wieczystej prawa własności i prawa użytkowania wieczystego na rzecz jednostek samorządu terytorialnego;
- 9) o zatwierdzenie ugody zawartej przed mediatorem w wyniku prowadzenia mediacji na podstawie umowy o mediację;
- 10)⁸⁷ komornika o wykreślenie w księdze wieczystej wpisu o wszczęciu egzekucji.

1a. Nie pobiera się opłat od pozwu o odszkodowanie, o którym mowa w art. 6 ustawy z dnia 22 listopada 2002 r. o wyrównywaniu strat majątkowych wynikających z ograniczenia w czasie stanu nadzwyczajnego wolności i praw człowieka i obywatela (Dz. U. poz. 1955).

1b.⁸⁸ Nie pobiera się opłat od pozwu o ochronę dóbr osobistych, gdy sprawa dotyczy patriotycznych tradycji zmagania Narodu Polskiego z okupantami, nazizmem i komunizmem, wniesionego przez kombatanta w rozumieniu art. 1 ust. 1 ustawy z dnia 24 stycznia 1991 r. o kombatantach oraz niektórych osobach będących ofiarami represji wojennych i okresu powojennego (Dz. U. z 2021 r. poz. 1858)

⁸⁶ Art. 95 ust. 1 pkt 6a dodany przez art. 5 ustawy z 4 lipca 2019 r. (Dz.U. poz. 1553) zmieniającej nin. ustawę z dniem 20 lutego 2021 r.

⁸⁷ Art. 95 ust. 1 pkt 10 dodany przez art. 50 pkt 5 ustawy z 28 lutego 2018 r. (Dz.U. poz. 770 ze zm.) zmieniającej nin. ustawę z dniem 1 stycznia 2019 r.

⁸⁸ Art. 95 ust. 1b dodany przez art. 1 ustawy z 22 marca 2018 r. (Dz.U. poz. 914) zmieniającej nin. ustawę z dniem 31 maja 2018 r.

lub jego zstępnego, a także osobę prawną lub jednostkę organizacyjną niebędącą osobą prawną, której ustawa przyznaje zdolność prawną, których statutowym celem jest ochrona patriotycznych tradycji zmagania Narodu Polskiego z okupantami, nazizmem i komunizmem.

1c.⁸⁹ Nie pobiera się opłat od pozwu o roszczenie majątkowe z tytułu zbrodni ludobójstwa, zbrodni przeciwko ludzkości, zbrodni wojennej lub zbrodni agresji.

1d.⁹⁰ Nie pobiera się opłat od pozwu o ochronę dobrego imienia Rzeczypospolitej Polskiej lub Narodu Polskiego, o którym mowa w art. 53o i art. 53p ustawy z dnia 18 grudnia 1998 r. o Instytucie Pamięci Narodowej – Komisji Ścigania Zbrodni przeciwko Narodowi Polskiemu (Dz. U. z 2021 r. poz. 177).

2. Nie pobiera się opłat od:

- 1) zażalenia na postanowienie sądu, którego przedmiotem jest odmowa zwolnienia od kosztów sądowych lub cofnięcie takiego zwolnienia oraz odmowa ustanowienia adwokata lub radcy prawnego lub ich odwołanie;
- 2) zażalenia na postanowienie sądu dotyczące wysokości opłaty albo wysokości wydatków;
- 3) skargi na orzeczenie referendarza sądowego w przedmiocie zwolnienia od kosztów sądowych;
- 4) skargi na orzeczenie referendarza sądowego w przedmiocie odmowy ustanowienia adwokata lub radcy prawnego.

3. Nie pobiera się opłat od wniosku, zażalenia i apelacji nieletniego w postępowaniu w sprawach nieletnich.

4. Nie pobiera się opłat od skargi na orzeczenie referendarza sądowego i zażalenia w elektronicznym postępowaniu upominawczym.

**Osoby zwolnione od kosztów sądowych.
Osoby tymczasowo ponoszące wydatki**

Art. 96. 1. Nie mają obowiązku uiszczenia kosztów sądowych:

- 1) strona dochodząca ustalenia ojcostwa lub macierzyństwa oraz roszczeń z tym związanych;
- 2) strona dochodząca roszczeń alimentacyjnych oraz strona pozwana w sprawie o obniżenie alimentów;
- 3) strona wnosząca o uznanie postanowień umownych za niedozwolone;
- 4)⁹¹ pracownik wnoszący powództwo albo składający wniosek o wszczęcie postępowania nieprocesowego, z zastrzeżeniem art. 35 ust. 1 zdanie drugie, lub strona wnosząca odwołanie do sądu pracy i ubezpieczeń społecznych;

⁸⁹ Art. 95 ust. 1c dodany przez art. 1 ustawy z 22 marca 2018 r. (Dz.U. poz. 914) zmieniającej nin. ustawę z dniem 31 maja 2018 r.

⁹⁰ Art. 95 ust. 1d dodany przez art. 1 ustawy z 22 marca 2018 r. (Dz.U. poz. 914) zmieniającej nin. ustawę z dniem 31 maja 2018 r.

⁹¹ Art. 96 ust. 1 pkt 4 zmieniony przez art. 4 ustawy z 16 maja 2019 r. (Dz.U. poz. 1043) zmieniającej nin. ustawę z dniem 7 września 2019 r.

- 5) kurator wyznaczony przez sąd orzekający lub sąd opiekuńczy dla danej sprawy;
- 6) prokurator, Rzecznik Praw Obywatelskich, Rzecznik Praw Dziecka, Rzecznik Praw Pacjenta i Rzecznik Finansowy;
- 7) powiatowy (miejski) rzecznik konsumentów w sprawach dotyczących praktyk ograniczających konkurencję oraz praktyk naruszających zbiorowe interesy konsumentów;
- 8) inspektor pracy oraz związki zawodowe w sprawach z zakresu prawa pracy;
- 9) strona w sprawach związanych z ochroną zdrowia psychicznego;
- 9a) osoba ubezwłasnowolniona w sprawach o uchylenie lub zmianę ubezwłasnowolnienia;
- 10) strona, która została zwolniona od kosztów sądowych przez sąd – w zakresie przyznanego jej zwolnienia;
- 11) powiatowy (miejski) rzecznik konsumentów w sprawach dotyczących ochrony indywidualnych interesów konsumenta;
- 12) strona dochodząca naprawienia szkód spowodowanych ruchem zakładu górniczego, o których mowa w dziale VIII ustawy z dnia 9 czerwca 2011 r. – Prawo geologiczne i górnicze (Dz. U. z 2021 r. poz. 1420);
- 13) osoba ubiegająca się o uzyskanie kompensaty na podstawie ustawy z dnia 7 lipca 2005 r. o państwowej kompensacie przysługującej ofiarom niektórych czynów zabronionych (Dz. U. z 2016 r. poz. 325);
- 14)⁹² strona w sprawach dotyczących wypłat oraz zwrotu należności powstałych w wyniku realizacji przepisów z zakresu ochrony roszczeń pracowników w razie niewypłacalności pracodawcy;
- 15)⁹³ osoba dotknięta przemocą w rodzinie w sprawach o zobowiązanie osoby stosującej przemoc w rodzinie do opuszczenia wspólnie zajmowanego mieszkania i jego bezpośredniego otoczenia lub zakazanie zbliżania się do tego mieszkania i jego bezpośredniego otoczenia;
- 16)⁹⁴ osoba wnosząca pozew o przyznanie renty na podstawie przepisów art. 444 § 2 lub art. 446 § 2 ustawy z dnia 23 kwietnia 1964 r. – Kodeks cywilny (Dz. U. z 2020 r. poz. 1740 i 2320 oraz z 2021 r. poz. 1509) lub występująca z żądaniem udzielenia zabezpieczenia takiego roszczenia.

2. Za kuratora wydatki ponosi tymczasowo strona, dla której kurator został ustanowiony, a gdyby to nie było możliwe – strona, która swym wnioskiem lub swą czynnością spowodowała ustanowienie kuratora, chyba że przepis szczególny stanowi inaczej.

3. W pozostałych wypadkach, o których mowa w ust. 1, za stronę zwolnioną od kosztów sądowych wydatki ponosi tymczasowo Skarb Państwa.

⁹² Art. 96 ust. 1 pkt 14 dodany przez art. 4 pkt 40 lit. b ustawy z 4 lipca 2019 r. (Dz.U. poz. 1469 ze zm.) zmieniającej nin. ustawę z dniem 21 sierpnia 2019 r.

⁹³ Art. 96 ust. 1 pkt 15 dodany przez art. 6 ustawy z 30 kwietnia 2020 r. (Dz.U. poz. 956) zmieniającej nin. ustawę z dniem 30 listopada 2020 r.

⁹⁴ Art. 96 ust. 1 pkt 16 dodany przez art. 9 ustawy z 2 grudnia 2021 r. (Dz.U. poz. 2328) zmieniającej nin. ustawę z dniem 1 stycznia 2022 r.

4. W wypadku gdy powództwo o ustalenie ojcostwa okaże się oczywiście bezzasadne, sąd w orzeczeniu kończącym postępowanie w sprawie może obciążyć powoda nieuiszczonymi kosztami sądowymi, biorąc pod uwagę wszystkie okoliczności sprawy.

**Tymczasowe ponoszenie przez Skarb Państwa wydatków
obciążających pracownika**

Art. 97. W toku postępowania w sprawach z zakresu prawa pracy o roszczenia pracownika wydatki obciążające pracownika ponosi tymczasowo Skarb Państwa. Sąd pracy w orzeczeniu kończącym postępowanie w instancji rozstrzyga o tych wydatkach, stosując odpowiednio przepisy art. 113, z tym że obciążenie pracownika tymi wydatkami może nastąpić w wypadkach szczególnie uzasadnionych.

**Ponoszenie wydatków przez Skarb Państwa w sprawach
z zakresu ubezpieczeń społecznych**

Art. 98. W toku postępowania w sprawach z zakresu ubezpieczeń społecznych wydatki ponosi Skarb Państwa.

**Ponoszenie wydatków przez Skarb Państwa w postępowaniu prowadzonym
na podstawie ustawy o postępowaniu wobec osób z zaburzeniami psychicznymi
stwarzających zagrożenie życia, zdrowia lub wolności seksualnej innych osób**

Art. 98a. W postępowaniu prowadzonym na podstawie ustawy z dnia 22 listopada 2013 r. o postępowaniu wobec osób z zaburzeniami psychicznymi stwarzających zagrożenie życia, zdrowia lub wolności seksualnej innych osób (Dz. U. z 2021 r. poz. 1638) nie pobiera się opłat, a wydatki ponosi Skarb Państwa.

**Ponoszenie wydatków przez Skarb Państwa w elektronicznym
postępowaniu upominawczym**

Art. 98b.⁹⁵ W elektronicznym postępowaniu upominawczym wydatki ponosi Skarb Państwa.

Zwolnienie z opłaty oczywiście uzasadnionego zażalenia

Art. 99. Nie pobiera się opłaty sądowej, a uiszczoną opłatę zwraca się, jeżeli zażalenie, wniesione na zarządzenie przewodniczącego o zwrocie pisma albo na postanowienie sądu o odrzuceniu środka zaskarżenia, sąd uzna za oczywiście uzasadnione.

Skutki zwolnienia od kosztów sądowych w całości

Art. 100. 1. Strona w całości zwolniona od kosztów sądowych z mocy ustawy nie uiszcza opłat sądowych i nie ponosi wydatków, które obciążają tymczasowo Skarb Państwa.

⁹⁵ Art. 98b dodany przez art. 1 ustawy z 23 lipca 2021 r. (Dz.U. poz. 1557) zmieniającej nin. ustawę z dniem 9 września 2021 r.

2. Sąd może zwolnić stronę od kosztów sądowych w całości. Przepis ust. 1 stosuje się odpowiednio.

Częściowe zwolnienie od kosztów sądowych

Art. 101. 1. Sąd może zwolnić stronę od kosztów sądowych w części, jeżeli strona jest w stanie ponieść tylko część tych kosztów.

2. Częściowe zwolnienie od tych kosztów może polegać na zwolnieniu od poniesienia albo ułamkowej lub procentowej ich części, albo określonej ich kwoty, albo niektórych opłat lub wydatków. Może też polegać na przyznaniu zwolnienia co do pewnej części roszczenia lub co do niektórych roszczeń dochodzonych łącznie; roszczenia te lub ich części sąd oznacza w postanowieniu o przyznaniu częściowego zwolnienia od kosztów sądowych.

3. Strona częściowo zwolniona od kosztów sądowych obowiązana jest uiścić opłaty oraz ponieść wydatki w takiej wysokości, jaka nie jest objęta zwolnieniem przyznanym przez sąd. Przepis art. 100 ust. 1 stosuje się odpowiednio.

Zwolnienie osoby fizycznej z ponoszenia kosztów sądowych

Art. 102. 1.⁹⁶ Zwolnienia od kosztów sądowych może się domagać osoba fizyczna, jeżeli złoży oświadczenie, z którego wynika, że nie jest w stanie ich ponieść bez uszczerbku utrzymania koniecznego dla siebie i rodziny lub ich poniesienie naraża ją na taki uszczerbek.

2. Do wniosku o zwolnienie od kosztów sądowych powinno być dołączone oświadczenie obejmujące szczegółowe dane o stanie rodzinnym, majątku, dochodach i źródłach utrzymania osoby ubiegającej się o zwolnienie od kosztów. Oświadczenie sporządza się według ustalonego wzoru. Jeżeli oświadczenie nie zostało złożone albo nie zawiera wszystkich wymaganych danych, stosuje się art. 130 ustawy z dnia 17 listopada 1964 r. – Kodeks postępowania cywilnego.

3. Sąd może odebrać od osoby ubiegającej się o zwolnienie od kosztów sądowych przyrzeczenie o treści: „Świadomy znaczenia mych słów i odpowiedzialności przed prawem zapewniam, że złożone przeze mnie oświadczenie o stanie rodzinnym, majątku, dochodach i źródłach utrzymania jest prawdziwe i rzetelne”. Przed odebraniem przyrzeczenia należy pouczyć osobę ubiegającą się o zwolnienie od kosztów sądowych o treści art. 111.

4. Wniosek o zwolnienie od kosztów strony reprezentowanej przez adwokata lub radcę prawnego złożony bez dołączenia oświadczenia, o którym mowa w ust. 2, przewodniczący zwraca bez wzywania o uzupełnienie braków formalnych wniosku o zwolnienie od kosztów sądowych.

⁹⁶ Art. 102 ust. 1 zmieniony przez art. 4 pkt 41 ustawy z 4 lipca 2019 r. (Dz.U. poz. 1469 ze zm.) zmieniającej nin. ustawę z dniem 21 sierpnia 2019 r.

**Zwolnienie osób prawnych i tzw. ułomnych osób prawnych
z ponoszenia kosztów sądowych**

Art. 103.⁹⁷ 1. Sąd może przyznać zwolnienie od kosztów sądowych osobie prawnej lub jednostce organizacyjnej niebędącej osobą prawną, której ustawa przyznaje zdolność prawną, jeżeli wykazała, że nie ma dostatecznych środków na ich uiszczenie.

2. Spółka handlowa powinna wykazać także, że jej wspólnicy albo akcjonariusze nie mają dostatecznych środków na zwiększenie majątku spółki lub udzielenie spółce pożyczki.

3. Przepisu ust. 2 nie stosuje się do spółki handlowej, której jedynym wspólnikiem albo akcjonariuszem jest Skarb Państwa.

**Wyłączenie obowiązku ponoszenia opłat
przez organizacje pożytku publicznego.
Zwolnienie organizacji społecznych od kosztów sądowych**

Art. 104. 1. Nie mają obowiązku uiszczania opłat organizacje pożytku publicznego działające na podstawie przepisów o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie, z wyjątkiem spraw dotyczących prowadzonej przez te organizacje działalności gospodarczej, stowarzyszenia ogrodowe w rozumieniu ustawy z dnia 13 grudnia 2013 r. o rodzinnych ogrodach działkowych (Dz. U. z 2021 r. poz. 1073), a także organizacje pozarządowe oraz podmioty wymienione w art. 3 ust. 3 ustawy z dnia 24 kwietnia 2003 r. o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie (Dz. U. z 2020 r. poz. 1057 oraz z 2021 r. poz. 1038, 1243 i 1535) w sprawach dotyczących realizacji zleconego zadania publicznego na podstawie przepisów o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie.

2. Innym organizacjom społecznym, których zadanie nie polega na prowadzeniu działalności gospodarczej, sąd może przyznać zwolnienie od kosztów sądowych w ich własnych sprawach prowadzonych w związku z działalnością społeczną, naukową, oświatową, kulturalną, sportową, dobroczynną, samopomocową, w zakresie ochrony konsumenta, ochrony środowiska i opieki społecznej. Przyznając zwolnienie od kosztów sądowych, sąd uwzględnia przede wszystkim statutowe cele działalności danej organizacji i możliwości oraz potrzeby realizacji tych celów na drodze postępowania cywilnego.

**Wyłączenie stosowania przepisów o zwolnieniu od kosztów
w elektronicznym postępowaniu upominawczym**

Art. 104a.⁹⁸ W elektronicznym postępowaniu upominawczym oraz do złożenia wniosku o wpis do Krajowego Rejestru Sądowego spółki, której umowa została

⁹⁷ Art. 103 zmieniony przez art. 4 pkt 42 ustawy z 4 lipca 2019 r. (Dz.U. poz. 1469 ze zm.) zmieniającej nin. ustawę z dniem 21 sierpnia 2019 r.

⁹⁸ Wyrokiem Trybunału Konstytucyjnego z 29 kwietnia 2020 r., P 19/16 (Dz.U. poz. 807) art. 104a został uznany za częściowo niezgodny z art. 45 ust. 1 w zw. z art. 77 ust. 2 Konstytucji RP z dnia 6 maja 2020 r. Zgodnie z tym wyrokiem wymieniony przepis traci moc w zakresie, w jakim w elektronicznym

zawarta przy wykorzystaniu wzorca umowy udostępnionego w systemie teleinformatycznym, przepisów art. 96 ust. 1 pkt 10, art. 100–103, art. 104 ust. 2 i art. 105 nie stosuje się.

**Sąd właściwy do złożenia wniosku
o przyznanie zwolnienia od kosztów sądowych**

Art. 105. 1. Wniosek o przyznanie zwolnienia od kosztów sądowych należy zgłosić na piśmie lub ustnie do protokołu w sądzie, w którym sprawa ma być wytoczona lub już się toczy. W razie złożenia wniosku ustnie do protokołu, oświadczenie, o którym mowa w art. 102 ust. 2, może być złożone także do protokołu.

2. Osoba fizyczna, która nie ma miejsca zamieszkania w siedzibie tego sądu, może złożyć wniosek o przyznanie zwolnienia od kosztów sądowych w sądzie rejonowym właściwym ze względu na miejsce swego zamieszkania. Sąd przesyła niezwłocznie ten wniosek właściwemu sądowi.

**Zwolnienie od kosztów sądowych
w postępowaniu wieczystoksięgowym**

Art. 106. 1. Zwolnienie od kosztów sądowych w postępowaniu wieczystoksięgowym może nastąpić wyłącznie przed złożeniem wniosku o wpis do księgi wieczystej.

2. Jeżeli wniosek o dokonanie wpisu do księgi wieczystej ma być zamieszczony w akcie notarialnym, zwolnienie od kosztów sądowych może nastąpić wyłącznie przed zawarciem tego aktu notarialnego.

3. Wniosek o dokonanie wpisu do księgi wieczystej powinien być złożony w terminie 3 miesięcy od doręczenia postanowienia o zwolnieniu od kosztów sądowych, pod rygorem upadku zwolnienia.

4. Przepisów ust. 1 i 2 nie stosuje się, jeżeli obowiązek poniesienia kosztów sądowych powstał po wydaniu orzeczenia, w postępowaniu wieczystoksięgowym.

Ponowny wniosek o zwolnienie od kosztów sądowych

Art. 107. 1. W razie oddalenia wniosku o zwolnienie od kosztów sądowych strona nie może ponownie domagać się zwolnienia powołując się na te same okoliczności, które stanowiły uzasadnienie oddalonego wniosku.

2. Ponowny wniosek o zwolnienie od kosztów sądowych, oparty na tych samych okolicznościach, podlega odrzuceniu. Na odrzucenie wniosku nie przysługuje zażalenie.

Obowiązek zwrotu kosztów procesu przeciwnikowi

Art. 108. Zwolnienie od kosztów sądowych nie zwalnia strony od obowiązku zwrotu kosztów procesu przeciwnikowi.

postępowaniu upominawczym wyłącza możliwość uzyskania przez stronę pozwaną zwolnienia od kosztów sądowych.

Odmowa zwolnienia od kosztów sądowych

Art. 109. 1. Sąd może zarządzić stosowne dochodzenie, jeżeli na podstawie okoliczności sprawy lub oświadczeń strony przeciwnej powziął wątpliwości co do rzeczywistego stanu majątkowego strony domagającej się zwolnienia od kosztów sądowych lub z niego korzystającej.

2. Sąd odmawia zwolnienia od kosztów sądowych stronie w razie oczywistej bezzasadności dochodzonego roszczenia lub obrony praw.

Cofnięcie zwolnienia od kosztów sądowych i jego skutki

Art. 110. Sąd cofa zwolnienie od kosztów sądowych, jeżeli okazało się, że okoliczności, na podstawie których je przyznano, nie istniały lub przestały istnieć. W obu wypadkach strona obowiązana jest uiścić wszystkie przepisane opłaty oraz zwrócić wydatki, jednakże w drugim wypadku sąd może obciążyć stronę tym obowiązkiem także częściowo, stosownie do zmiany, jaka nastąpiła w jej stosunkach. W takim wypadku stosuje się przepis art. 111.

Ukaranie grzywną osoby zgłaszającej wniosek o zwolnienie od kosztów sądowych

Art. 111. 1. Stronę, która uzyskała zwolnienie od kosztów sądowych na podstawie świadomego podania nieprawdziwych okoliczności, sąd, cofając zwolnienie, skazuje na grzywnę w wysokości do 1 000 złotych. Niezależnie od obowiązku uiszczenia grzywny strona powinna uiścić wszystkie przepisane opłaty i pokryć obciążające ją wydatki.

2. Osobę, która ponownie zgłosiła wniosek o zwolnienie od kosztów sądowych, świadomie podając nieprawdziwe okoliczności o stanie rodzinnym, majątku, dochodach i źródłach utrzymania, sąd, odrzucając wniosek, skazuje na grzywnę w wysokości do 2 000 złotych.

Doręczenie postanowienia w sprawie kosztów

Art. 111a. Postanowienie o odmowie zwolnienia od kosztów sądowych lub o cofnięciu takiego zwolnienia doręcza się tylko stronie, która złożyła wniosek o zwolnienie od kosztów.

Wpływ postępowania o zwolnienie od kosztów na postępowanie główne

Art. 112. 1. Zgłoszenie wniosku o zwolnienie od kosztów sądowych oraz wniesienie środka odwoławczego od postanowienia o odmowie zwolnienia od kosztów sądowych nie wstrzymuje biegu toczącego się postępowania, chyba że chodzi o zwolnienie powoda od kosztów sądowych na skutek wniosku zgłoszonego w pozwie lub przed wytoczeniem powództwa.

2. Jeżeli wniosek o zwolnienie od kosztów sądowych zgłoszony przed upływem terminu do opłacenia pisma został prawomocnie oddalony, przewodniczący wzywa

stronę do opłacenia złożonego pisma, na podstawie art. 130 ustawy z dnia 17 listopada 1964 r. – Kodeks postępowania cywilnego.

3. Przepisu ust. 2 nie stosuje się, jeżeli pismo podlegające opłacie w wysokości stałej lub stosunkowej obliczonej od wskazanej przez stronę wartości przedmiotu sporu lub wartości przedmiotu zaskarżenia, zostało wniesione przez adwokata, radcę prawnego lub rzecznika patentowego. W takim przypadku, jeżeli wniosek o zwolnienie od kosztów sądowych złożony przed upływem terminu do opłacenia pisma został oddalony, tygodniowy termin do opłacenia pisma biegnie od dnia doręczenia stronie postanowienia, a gdy postanowienie zostało wydane na posiedzeniu jawnym – od dnia jego ogłoszenia. Jeżeli jednak o zwolnieniu od kosztów sądowych orzekł sąd pierwszej instancji, a strona wniosła zażalenie w przepisany termin, termin do opłacenia pisma biegnie od dnia doręczenia stronie postanowienia oddalającego zażalenie, a jeżeli postanowienie sądu drugiej instancji zostało wydane na posiedzeniu jawnym – od dnia jego ogłoszenia.

4. Ponowny wniosek o zwolnienie od kosztów sądowych, oparty na tych samych okolicznościach, nie ma wpływu na bieg terminu do opłacenia pisma.

Obciążenie kosztami sądowymi przeciwnika strony

Art. 113. 1. Kosztami sądowymi, których strona nie miała obowiązku uiścić lub których nie miał obowiązku uiścić kurator albo prokurator, sąd w orzeczeniu kończącym sprawę w instancji obciąży przeciwnika, jeżeli istnieją do tego podstawy, przy odpowiednim zastosowaniu zasad obowiązujących przy zwrocie kosztów procesu.

2. Koszty nieobciążające przeciwnika sąd w orzeczeniu kończącym sprawę w instancji nakazuje ściągnąć z roszczenia zasądzonego na rzecz:

- 1) strony, której czynność spowodowała ich powstanie;
- 2) strony zastąpionej przez kuratora lub
- 3) osoby, na której rzecz prokurator wytoczył powództwo lub zgłosił wniosek o wszczęcie postępowania.

3. Koszty sądowe, których nie miał obowiązku uiścić kurator, sąd może nakazać ściągnąć z innego majątku strony zastąpionej przez kuratora.

3a. Koszty sądowe, których nie miał obowiązku uiścić wnioskodawca lub uczestnik w sprawie o zabezpieczenie spadku lub sporządzenie spisu inwentarza, sąd może nakazać ściągnąć także ze spadku.

4. W przypadkach szczególnie uzasadnionych sąd może odstąpić od przewidzianego w ust. 2–3a obciążenia kosztami.

5. Przepisu ust. 2 nie stosuje się do opłat, których nie miał obowiązku uiścić Skarb Państwa.

Ustawowe prawo zastawu

Art. 114. W wypadkach uregulowanych w art. 113 ust. 2 i 3 Skarbowi Państwa przysługuje na zasądzonym roszczeniu ustawowe prawo zastawu.

Zaspokojenie należności Skarbu Państwa z tytułu kosztów sądowych obciążających przeciwnika strony

Art. 115. Należność Skarbu Państwa z tytułu kosztów sądowych obciążających przeciwnika strony podlega zaspokojeniu w postępowaniu egzekucyjnym lub upadłościowym w tej samej kolejności i w tych samych granicach, co należność tej strony z tytułu zasądzonego na jej rzecz zwrotu kosztów procesu.

Zaspokojenie należności z tytułu kosztów sądowych, których nie miał obowiązku uiścić wnioskodawca lub uczestnik w sprawie o zabezpieczenie spadku lub sporządzenie spisu inwentarza

Art. 115a. W celu zaspokojenia należności z tytułu kosztów sądowych, o których mowa w art. 113 ust. 3a, sąd może pobrać odpowiednią sumę z pieniędzy wchodzących w skład spadku złożonych do depozytu sądowego lub znajdujących się na rachunku bankowym lub rachunku prowadzonym przez spółdzielczą kasę oszczędnościowo-kredytową. Sąd może również zarządzić sprzedaż przez komornika odpowiedniego przedmiotu należącego do spadku, oznaczając przy tym sposób sprzedaży.

Termin przedawnienia roszczenia Skarbu Państwa

Art. 116. Roszczenie Skarbu Państwa o uiszczenie kosztów sądowych przedawnia się z upływem trzech lat, licząc od dnia, w którym nastąpiło prawomocne zakończenie sprawy.

Zasady ponoszenia kosztów w przypadku zawarcia ugody sądowej

Art. 117. Strony mogą w ugodzie sądowej ustalić, którą z nich i w jakiej części mają obciążać nieuiszczone koszty sądowe. Jeżeli ugoda nie stanowi inaczej, w sprawie zakończonej ugodą koszty, o których mowa w art. 113 ust. 1, ponoszą obie strony w równych częściach. Przepisy art. 113 ust. 2–5 stosuje się odpowiednio.

Uprawnienie referendarza sądowego w postępowaniu o zwolnienie od kosztów sądowych

Art. 118. Czynności w zakresie zwalniania od kosztów sądowych, przewidziane w ustawie, może wykonywać referendarz sądowy.

Tytuł V

Wykonanie orzeczeń w zakresie należności sądowych

Umorzenie, odroczenie, rozłożenie na raty należności sądowych

Art. 119. Zapłata należności Skarbu Państwa z tytułu niewiszczonych kosztów sądowych oraz grzywien orzeczonych w postępowaniu cywilnym, zwanych dalej „należnościami sądowymi”, może być rozłożona na raty albo umorzona, jeżeli natchmiastowe ich ściągnięcie byłoby połączone z niewspółmiernymi trudnościami lub groziłoby dłużnikowi zbyt ciężkimi skutkami.

Okres rozłożenia na raty lub odroczenia płatności i ich cofnięcie

Art. 120. 1. Zapłata należności sądowych może być na wniosek dłużnika rozłożona na raty lub odroczone na okres do dwóch lat, a w wyjątkowych wypadkach na okres do trzech lat. Niezapłacenie którejkolwiek raty w terminie powoduje natchmiastową wymagalność pozostałej części należności.

2. Rozłożenie na raty lub odroczenie terminu zapłaty może być cofnięte w razie stwierdzenia, że nie istnieją już okoliczności, które je uzasadniały.

3. Zapłata sumy niższej niż trzykrotna wysokość opłaty podstawowej nie może być rozłożona na raty.

Umorzenie należności sądowych na wniosek

Art. 121. Należności sądowe mogą być umorzone na wniosek dłużnika w całości albo w części, jeżeli wykazał on, że ze względu na swoją sytuację rodzinną, majątkową i wysokość dochodów nie jest w stanie ich uiścić, a ściągnięcie należności pociągnęłoby wyjątkowo ciężkie skutki dla niego lub jego rodziny. Do wniosku dłużnik powinien dołączyć oświadczenie, o którym mowa w art. 102 ust. 2.

Umorzenie należności sądowych w związku z wyrokiem ETPCz

Art. 121a. Należności sądowe podlegają umorzeniu na wniosek dłużnika w razie stwierdzenia przez Europejski Trybunał Praw Człowieka, że w postępowaniu, w którym je zasądzono, naruszono wobec dłużnika Konwencję o ochronie praw człowieka i podstawowych wolności, sporządzoną w Rzymie dnia 4 listopada 1950 r. (Dz. U. z 1993 r. poz. 284, z późn. zm.) lub Protokoły dodatkowe do tej Konwencji.

Umorzenie należności sądowych z urzędu

Art. 122. Należności sądowe mogą być umorzone w całości albo w części z urzędu, jeżeli ich egzekucja okazała się bezskuteczna, a ponowne jej wszczęcie w późniejszym czasie byłoby bezcelowe.

**Podmiot rozpoznający wnioski o rozłożenie na raty,
odroczenie lub umorzenie należności sądowych**

Art. 123. O rozłożeniu na raty lub umorzeniu należności sądowych orzeczonych w postępowaniu przed sądami powszechnymi oraz przed Sądem Najwyższym rozstrzyga ostatecznie prezes sądu właściwego do rozpoznania sprawy w pierwszej instancji. Uprawnienia te przysługują również kierownikowi ośrodka zamiejscowego sądu lub przewodniczącemu wydziału zamiejscowego sądu.

**Podmiot, do którego kieruje się wniosek o rozłożenie na raty,
odroczenie lub umorzenie należności sądowych**

Art. 124. 1. Wnioski o rozłożenie na raty lub umorzenie należności sądowych wnosi się do prezesa sądu właściwego do rozpoznania sprawy w pierwszej instancji.

2. Po rozpoznaniu wniosku o rozłożenie na raty lub umorzenie należności sądowych, albo w razie wystąpienia okoliczności dających podstawę do wszczęcia postępowania o umorzenie należności sądowych z urzędu, prezes sądu wydaje stosowne zarządzenie.

**Uprawnienie referendarza sądowego do dokonywania czynności
z zakresu odroczenia lub rozłożenia na raty należności sądowych**

Art. 125. Czynności w sprawach odroczenia lub rozłożenia na raty należności sądowych może – na zarządzenie prezesa sądu rejonowego lub okręgowego – wykonywać referendarz sądowy. Na zarządzenie referendarza przysługuje skarga do sądu.

Tytuł VI

Zmiany w przepisach obowiązujących

Art. 126–147. *(pominięte)*

Tytuł VII

Przepisy przejściowe i końcowe

**Stosowanie nowych przepisów oraz dotychczasowych
przepisów wykonawczych**

Art. 148. 1. Jeżeli obowiązujące przepisy powołują się na przepisy ustawy o kosztach sądowych w sprawach cywilnych albo odsyłają ogólnie do tych przepisów, stosuje się odpowiednie przepisy niniejszej ustawy.

2. Do czasu wydania przepisów wykonawczych na podstawie ustawy zachowują moc przepisy wydane przed wejściem w życie ustawy.

Stosowanie przepisów dotychczasowych

Art. 149. 1. W sprawach wszczętych przed dniem wejścia w życie ustawy stosuje się, do czasu zakończenia postępowania w danej instancji, dotychczasowe przepisy o kosztach sądowych.

2. W sprawach egzekucyjnych wszczętych przed dniem wejścia w życie ustawy dotychczasowe przepisy o kosztach sądowych stosuje się aż do zakończenia postępowania.

Utrata mocy obowiązującej ustawy dotychczasowej

Art. 150. Traci moc ustawa z dnia 13 czerwca 1967 r. o kosztach sądowych w sprawach cywilnych (Dz. U. z 2002 r. poz. 88, z późn. zm.).

Wejście w życie ustawy

Art. 151. Ustawa wchodzi w życie po upływie sześciu miesięcy od dnia ogłoszenia.⁹⁹

⁹⁹ Data wejścia w życie ustawy: 2 marca 2006 r.

Skorowidz^{*}

(liczby oznaczają numery artykułów)

K

Koszty sądowe 2

- należności Skarbu Państwa z tytułu nieuiszczonych kosztów zob: **Należności Skarbu Państwa**
- opłaty zob. **Opłata**
- podmiot zobowiązany do uiszczenia 2, 113, 117
- postępowanie 8, 104a
- wydatki zob. **Wydatki**
- zwolnienie zob. **Zwolnienie od kosztów sądowych**

N

Należności sądowe

- definicja 119
- odroczenie 119–120, 123–125
- rozłożenie na raty 119–120, 123–125
- umorzenie 121–124

Należności Skarbu Państwa 113

- przedawnienie roszczenia 116
- sposób zaspokojenia 115
- ustawowe prawo zastawu 114

O

Opłata

- ostateczna 15–16
- pisma podlegające opłacie 3
 - wyłączenia 98a, 99
- rodzaje

^{*} Skorowidz do ustawy z 28 lipca 2005 r. o kosztach sądowych w sprawach cywilnych (tekst jedn. Dz.U. z 2021 r. poz. 2257 ze zm.).

- podstawowa 11, 14, 14a ust. 2, 76a
 - pobierana w procesie 35–36
- stała zob. **Opłata stała** 11–12
- stosunkowa 11, 13 ust. 2, 13d, 13e
 - pobierana w procesie 35
- tymczasowa 15
- zasady uiszczania opłat 4, 10, 17, 21, 21a, 25a
 - uiszczanie całej opłaty 18
 - uiszczanie części opłaty 19–20
- zwolnienie 94–95
- zwrot 79–82

Opłata kancelaryjna 3, 77–78

Opłata stała 11–13e

- pobierana w postępowaniach upadłościowym i restrukturyzacyjnym
 - w kwocie 100 zł 76
 - w kwocie 200 zł 75
 - w kwocie 1 000 zł 74
- pobierana w postępowaniu egzekucyjnym
 - w kwocie 50 zł 25, 71–72
 - w kwocie 150 zł 72
 - w kwocie 200 zł 70
 - w kwocie 1 000 zł 73
- pobierana w postępowaniu nieprocesowym
 - od kilku wniosków jednego wnioskodawcy dotyczących KRS 57
 - od wniosku o wykreślenie wpisu w księdze wieczystej 46
 - od wniosku o złożenie dokumentów 48
 - w kwocie 40 zł 43a, 63
 - w kwocie 100 zł 37, 39, 42, 44–45, 49–50, 58, 61–62, 64, 67
 - w kwocie 150 zł 42–43, 45, 56
 - w kwocie 200 zł 39, 42, 45, 55, 60, 66
 - w kwocie 250 zł 52, 53, 55
 - w kwocie 300 zł 38, 41, 54, 59, 65, 67b
 - w kwocie 400 zł 55
 - w kwocie 500 zł 51–53
 - w kwocie 600 zł 51
 - w kwocie 1 000 zł 38, 41, 51–53
 - w kwocie 2000 zł 40
- pobierana w postępowaniu zabezpieczającym
 - w kwocie 100 zł 68–69
- pobierana w procesie
 - w kwocie 50 zł 32a
 - w kwocie 100 zł 27b, 30, 32a, 34a

- w kwocie 200 zł 26a, 27, 34a
- w kwocie 300 zł 26a
- w kwocie 500 zł 27a, 32
- w kwocie 600 zł 26
- w kwocie 1 000 zł 32, 28a
- w kwocie 1 500 zł 31
- w kwocie 3 000 zł 33–34
- w kwocie 5 000 zł 29
- pobierana we wszystkich rodzajach spraw
 - w kwocie 100 zł 22–23, 25, 25b
 - w kwocie 200 zł 24
 - w kwocie 300 zł 24

P

Pismo 7

S

Strona 7

U

Ustawa

- delegacja ustawowa 9
- derogacja 150
- przepisy przejściowe 148–149
- wejście w życie 151
- zakres przedmiotowy 1
- zmiany w przepisach obowiązujących 126–147

W

Wydatki 83

- należności mediatora 93a
- należności stron 91, 93
- należności świadka zatrudnionego w organie władzy publicznej 88a
- należności świadków 85–88, 92–93
- należności tłumaczy i biegłych 89–90b, 92–93
- nieobciążające stron 47
- przykładowe wyliczenie 5
- zwolnienie 96–98a
- zwrot 84

Z

Zwolnienie od kosztów sądowych 96, 100, 118

- a obowiązek zwrotu kosztów procesu przeciwnikowi 108
- cofnięcie 110
 - grzywna 111
- częściowe 101
- dochodzenie 109
- odmowa 109
- uprawnieni 102–104
- w całości 100
- wniosek o przyznanie zwolnienia 105–107, 112
- wyłączenie stosowania 104a
- z ponoszenia opłat zob. **Opłata** – zwolnienie
- z ponoszenia wydatków zob. **Wydatki** – zwolnienie

Rozporządzenie Ministra Sprawiedliwości

z dnia 22 października 2015 r.

w sprawie opłat za czynności radców prawnych

(tekst jedn. Dz.U. z 2018 r. poz. 265)

Na podstawie art. 22⁵ ust. 2 i 3 ustawy z dnia 6 lipca 1982 r. o radcach prawnych (Dz. U. z 2017 r. poz. 1870 i 2400 oraz z 2018 r. poz. 138) zarządza się, co następuje:

Rozdział 1 Przepisy ogólne

Przedmiot regulacji

§ 1. Rozporządzenie określa:

- 1) stawki minimalne opłat za czynności radców prawnych, zwane dalej „stawkami minimalnymi”;
- 2) wysokość opłat za czynności radców prawnych przed organami wymiaru sprawiedliwości, zwanych dalej „opłatami”.

Rozdział 2

Stawki minimalne w sprawach cywilnych, ze stosunku pracy i ubezpieczeń społecznych

Kwoty stawek minimalnych

§ 2.¹ Stawki minimalne wynoszą przy wartości przedmiotu sprawy:

- 1) do 500 zł – 90 zł;
- 2) powyżej 500 zł do 1 500 zł – 270 zł;
- 3) powyżej 1 500 zł do 5 000 zł – 900 zł;
- 4) powyżej 5 000 zł do 10 000 zł – 1 800 zł;
- 5) powyżej 10 000 zł do 50 000 zł – 3 600 zł;
- 6) powyżej 50 000 zł do 200 000 zł – 5 400 zł;
- 7) powyżej 200 000 zł do 2 000 000 zł – 10 800 zł;
- 8) powyżej 2 000 000 zł do 5 000 000 zł – 15 000 zł;
- 9) powyżej 5 000 000 zł – 25 000 zł.

Stawki minimalne w sprawach rozpoznawanych w postępowaniu upominawczym, nakazowym, elektronicznym postępowaniu upominawczym oraz europejskim postępowaniu nakazowym

§ 3.² 1. W sprawach rozpoznawanych w postępowaniu upominawczym, elektronicznym postępowaniu upominawczym, postępowaniu nakazowym oraz europejskim postępowaniu nakazowym stawki minimalne wynoszą przy wartości przedmiotu sprawy:

- 1) do 500 zł – 60 zł;
- 2) powyżej 500 zł do 1 500 zł – 180 zł;
- 3) powyżej 1 500 zł do 5 000 zł – 600 zł;
- 4) powyżej 5 000 zł do 10 000 zł – 1 200 zł;
- 5) powyżej 10 000 zł do 50 000 zł – 2 400 zł;
- 6) powyżej 50 000 zł do 200 000 zł – 3 600 zł;
- 7) powyżej 200 000 zł – 7 200 zł.

2. W przypadku skutecznego wniesienia sprzeciwu lub zarzutów opłatę ustala się na zasadach ogólnych.

Stawki minimalne w sprawach rodzinnych i opiekuńczych

§ 4. 1. Stawki minimalne wynoszą w sprawach z zakresu prawa rodzinnego i opiekuńczego o:

- 1)³ rozwód i unieważnienie małżeństwa – 720 zł;

¹ § 2 zmieniony przez § 1 pkt 1 rozporządzenia z 3 października 2016 r. (Dz.U. poz. 1667) zmieniającego nin. rozporządzenie z dnia 27 października 2016 r.

² § 3 zmieniony przez § 1 pkt 1 rozporządzenia z 3 października 2016 r. (Dz.U. poz. 1667) zmieniającego nin. rozporządzenie z dnia 27 października 2016 r.

³ § 4 ust. 1 pkt 1 zmieniony przez § 1 pkt 2 rozporządzenia z 3 października 2016 r. (Dz.U. poz. 1667) zmieniającego nin. rozporządzenie z dnia 27 października 2016 r.

- 2)⁴ stwierdzenie istnienia lub nieistnienia małżeństwa – 720 zł;
- 3) przysposobienie – 360 zł;
- 4) pozbawienie, ograniczenie, zawieszenie lub przywrócenie władzy rodzicielskiej oraz odebranie dziecka – 240 zł;
- 5) ustalenie ojcostwa, zaprzeczenie ojcostwa, ustalenie bezskuteczności uznania dziecka oraz rozwiązanie przysposobienia – 480 zł;
- 6) rozstrzygnięcie w istotnych sprawach rodziny lub co do zarządu majątkiem wspólnym – 480 zł;
- 7) ustanowienie rozdzielności majątkowej między małżonkami – 720 zł;
- 8) podział majątku wspólnego między małżonkami – stawkę obliczoną na podstawie § 2 od wartości udziału, a w przypadku zgodnego wniosku małżonków – 50% tej stawki;
- 9) alimenty, nakazanie wypłacenia wynagrodzenia za pracę do rąk drugiego małżonka – 120 zł.

2. Stawki, o których mowa w ust. 1 pkt 1, obejmują również wynagrodzenie od roszczeń majątkowych dochodzonych łącznie, z wyjątkiem roszczeń przewidzianych w art. 58 § 2 i 3 ustawy z dnia 25 lutego 1964 r. – Kodeks rodzinny i opiekuńczy (Dz. U. z 2017 r. poz. 682), od których pobiera się także wynagrodzenie określone w ust. 1.

3. Stawki określone w ust. 1 pkt 5 obejmują w sprawach o ustalenie ojcostwa również roszczenia majątkowe strony powodowej.

4. Stawki, o których mowa w ust. 1 pkt 9, ustala się od wartości przedmiotu sprawy, jeżeli obowiązek zwrotu kosztów obciąża osobę zobowiązaną do alimentów lub małżonka, którego wynagrodzenie za pracę ma być wypłacone do rąk drugiego współmałżonka.

Stawki minimalne w sprawach z zakresu praw rzeczowych

§ 5. Stawki minimalne wynoszą za prowadzenie spraw z zakresu własności, innych praw rzeczowych i prawa o księgach wieczystych:

- 1) o stwierdzenie zasiedzenia własności nieruchomości – 50% stawki obliczonej na podstawie § 2;
- 2) o rozgraniczenie – 720 zł;
- 3) dotyczących służebności – 480 zł;
- 4) o naruszenie posiadania – 320 zł;
- 5) o wpis w księdze wieczystej lub złożenie dokumentu do zbioru dokumentów – 240 zł;
- 6) o zniesienie współwłasności – stawkę obliczoną na podstawie § 2 od wartości udziału współwłaściciela zastępowanego przez radcę prawnego, a w przypadku zgodnego wniosku uczestników – 50% tej stawki;

⁴ § 4 ust. 1 pkt 2 zmieniony przez § 1 pkt 2 rozporządzenia z 3 października 2016 r. (Dz.U. poz. 1667) zmieniającego nin. rozporządzenie z dniem 27 października 2016 r.

- 7) związanych z korzystaniem z rzeczy wspólnej lub z zarządaniem rzeczą wspólną – 480 zł;
- 8) o usunięcie niezgodności między treścią wpisu w księdze wieczystej a rzeczywistym stanem prawnym – 50% stawki obliczonej na podstawie § 2 od wartości prawa dotkniętego niezgodnością.

Stawki minimalne w sprawach spadkowych

§ 6. Stawki minimalne wynoszą za prowadzenie spraw z zakresu prawa spadkowego o:

- 1) zabezpieczenie spadku, dokonanie spisu inwentarza, odrzucenie spadku, ogłoszenie testamentu i nakazanie jego złożenia, zarządu spadku nieobjętego i wyjawienie przedmiotów spadkowych – 120 zł;
- 2) stwierdzenie nabycia spadku – 120 zł, a jeżeli przedmiotem postępowania jest również ważność testamentu – 720 zł;
- 3) dział spadku – stawkę obliczoną na podstawie § 2 od wartości udziału spadkowego uczestnika zastępowanego przez radcę prawnego, a w razie działu na zgodny wniosek uczestników postępowania – 50% tej stawki.

Stawki minimalne w sprawach o opróżnienie lokalu, wydanie nieruchomości

§ 7. Stawki minimalne wynoszą za prowadzenie spraw o:

- 1)⁵ opróżnienie lokalu mieszkalnego – 240 zł;
- 2) wydanie nieruchomości rolnej – 720 zł;
- 3) wydanie innej nieruchomości i opróżnienie lokalu użytkowego – stawkę obliczoną na podstawie § 2 od wartości sześciomiesięcznego czynszu.

Stawki minimalne w innych sprawach

§ 8. 1. Stawki minimalne wynoszą w sprawach:

- 1) o uchylenie uchwały organu spółdzielni – 360 zł;
- 2)⁶ ochronę dóbr osobistych i ochronę praw autorskich – 720 zł;
- 3) z zakresu postępowania nieprocesowego w sprawie niewymienionej odrębnie – 240 zł;
- 4) o uchylenie wyroku sądu polubownego – 2 400 zł;
- 5) z zakresu postępowania restrukturyzacyjnego lub upadłościowego – 3 600 zł;
- 6) o uznanie orzeczenia sądu zagranicznego – 480 zł;
- 7) egzekucyjnych przy egzekucji z nieruchomości – 50% stawki obliczonej na podstawie § 2, a przy egzekucji innego rodzaju – 25% tej stawki;

⁵ § 7 pkt 1 zmieniony przez § 1 pkt 3 rozporządzenia z 3 października 2016 r. (Dz.U. poz. 1667) zmieniającego nin. rozporządzenie z dniem 27 października 2016 r.

⁶ § 8 ust. 1 pkt 2 zmieniony przez § 1 pkt 4 lit. a rozporządzenia z 3 października 2016 r. (Dz.U. poz. 1667) zmieniającego nin. rozporządzenie z dniem 27 października 2016 r.

- 8)⁷ ze skargi na czynności komornika – 80 zł;
- 9) o wyjawienie majątku – 120 zł;
- 10) rejestracji spółki – 2 400 zł, a w przypadku rejestracji spółki, której umowa została zawarta przy wykorzystaniu wzorca umowy udostępnionego w systemie teleinformatycznym – 1 200 zł;
- 11) rejestracji spółdzielni – 2 400 zł;
- 12) innych rejestracji – 1 200 zł;
- 13)⁸ zmiany w rejestrze – 720 zł, a w przypadku zmiany w rejestrze przy wykorzystaniu wzorca uchwały udostępnionego w systemie teleinformatycznym – 360 zł;
- 14) o zaopatrzenie tytułu egzekucyjnego w klauzulę wykonalności – 120 zł;
- 15) o zwolnienie spod zajęcia rzeczy i praw zabezpieczonych w postępowaniu karnym u osoby podejrzanej o popełnienie przestępstwa przeciwko mieniu – 120 zł;
- 16) o zwrot korzyści uzyskanych kosztem Skarbu Państwa – 120 zł;
- 17) o ustalenie autorstwa projektu wynalazczego – 960 zł;
- 18) o ustalenie prawa do patentu, prawa ochronnego lub prawa z rejestracji – 1 200 zł;
- 19) o naruszenie patentu, prawa ochronnego lub prawa z rejestracji – 1 680 zł;
- 20) o stwierdzenie prawa korzystania z wynalazku, wzoru użytkowego lub wzoru przemysłowego albo prawa używania znaku towarowego lub oznaczenia geograficznego bądź utraty prawa używania oznaczenia geograficznego – 1 440 zł;
- 21) o przeniesienie patentu, prawa ochronnego lub prawa z rejestracji – 1 680 zł;
- 22) o uchylenie uchwały wspólników bądź akcjonariuszy i o stwierdzenie nieważności uchwały wspólników bądź akcjonariuszy – 1 080 zł;
- 23) o wyłączenie wspólnika – 1 080 zł;
- 24) o rozwiązanie spółki kapitałowej – 1 080 zł;
- 25) o przyznanie prawa pomocy w postępowaniu prowadzonym w innym państwie członkowskim Unii Europejskiej – 300 zł;
- 26) o odszkodowanie lub o zadośćuczynienie związane z warunkami wykonywania kary pozbawienia wolności lub tymczasowego aresztowania – 240 zł;
- 27) o ubezwłasnowolnienie – 480 zł;
- 28) o uznanie za zmarłego lub stwierdzenie zgonu oraz rozstrzygnięcie co do aktów stanu cywilnego – 360 zł.

2. Stawki, o których mowa w ust. 1 pkt 1, 2 i 19, nie obejmują opłat od roszczeń majątkowych dochodzonych łącznie.

⁷ § 8 ust. 1 pkt 8 zmieniony przez § 1 pkt 4 lit. b rozporządzenia z 3 października 2016 r. (Dz.U. poz. 1667) zmieniającego nin. rozporządzenie z dniem 27 października 2016 r.

⁸ § 8 ust. 1 pkt 13 zmieniony przez § 1 pkt 4 lit. c rozporządzenia z 3 października 2016 r. (Dz.U. poz. 1667) zmieniającego nin. rozporządzenie z dniem 27 października 2016 r.

Stawki minimalne w sprawach z zakresu prawa pracy

§ 9. 1. Stawki minimalne wynoszą w sprawach z zakresu prawa pracy o:

- 1)⁹ nawiązanie umowy o pracę, uznanie wypowiedzenia umowy o pracę za bezskuteczne, przywrócenie do pracy lub ustalenie sposobu ustania stosunku pracy – 180 zł;
- 2) wynagrodzenie za pracę lub odszkodowanie inne niż wymienione w pkt 4 – 75% stawki obliczonej na podstawie § 2 od wartości wynagrodzenia lub odszkodowania będącego przedmiotem sprawy;
- 3) inne roszczenia niemajątkowe – 120 zł;
- 4) ustalenie wypadku przy pracy, jeżeli nie jest połączone z dochodzeniem odszkodowania lub renty – 240 zł;
- 5) świadczenie odszkodowawcze należne z tytułu wypadku przy pracy lub choroby zawodowej – 50% stawki obliczonej na podstawie § 2 od wartości odszkodowania będącego przedmiotem sprawy.

2.¹⁰ Stawki minimalne wynoszą 180 zł w sprawach o świadczenia pieniężne z ubezpieczenia społecznego i zaopatrzenia emerytalnego oraz w sprawach dotyczących podlegania ubezpieczeniom społecznym.

Stawki minimalne w postępowaniu odwoławczym i przed TK

§ 10. 1. Stawki minimalne wynoszą za prowadzenie sprawy w postępowaniu apelacyjnym:

- 1) przed sądem okręgowym – 50% stawki minimalnej, a jeżeli w pierwszej instancji nie prowadził sprawy ten sam radca prawny – 75% stawki minimalnej, w obu przypadkach nie mniej niż 120 zł;
- 2) przed sądem apelacyjnym – 75% stawki minimalnej, a jeżeli w pierwszej instancji nie prowadził sprawy ten sam radca prawny – 100% stawki minimalnej, w obu przypadkach nie mniej niż 240 zł.

2. Stawki minimalne wynoszą za prowadzenie spraw w postępowaniu zażaleniowym:

- 1) przed sądem okręgowym – 25% stawki minimalnej, a jeżeli w pierwszej instancji nie prowadził sprawy ten sam radca prawny – 50% stawki minimalnej, w obu przypadkach nie mniej niż 120 zł;
- 2) przed sądem apelacyjnym lub przed Sądem Najwyższym – 50% stawki minimalnej, a jeżeli w poprzedniej instancji sprawy nie prowadził ten sam radca prawny – 75% stawki minimalnej, w obu przypadkach nie mniej niż 240 zł.

3. Do ustalenia stawek minimalnych za prowadzenie spraw z zakresu prawa pracy przed sądem apelacyjnym stosuje się § 9.

⁹ § 9 ust. 1 pkt 1 zmieniony przez § 1 pkt 5 lit. a rozporządzenia z 3 października 2016 r. (Dz.U. poz. 1667) zmieniającego nin. rozporządzenie z dnia 27 października 2016 r.

¹⁰ § 9 ust. 2 zmieniony przez § 1 rozporządzenia z 20 września 2017 r. (Dz.U. poz. 1799) zmieniającego nin. rozporządzenie z dnia 13 października 2017 r.

4. Stawki minimalne wynoszą w postępowaniu kasacyjnym:

- 1) za sporządzenie i wniesienie skargi kasacyjnej oraz udział w rozprawie przed Sądem Najwyższym – 75% stawki minimalnej, a jeżeli w drugiej instancji nie prowadził sprawy ten sam radca prawny – 100% stawki minimalnej, w obu przypadkach nie mniej niż 240 zł;
- 2) za sporządzenie i wniesienie skargi kasacyjnej oraz za sporządzenie opinii o braku podstaw do wniesienia skargi kasacyjnej – 50% stawki minimalnej, a jeżeli nie prowadził sprawy w drugiej instancji ten sam radca prawny – 75% stawki minimalnej, w obu przypadkach nie mniej niż 240 zł;
- 3) za udział w rozprawie przed Sądem Najwyższym – 50% stawki minimalnej, a jeżeli nie prowadził sprawy w drugiej instancji ten sam radca prawny, nie sporządzał i nie wniósł skargi kasacyjnej – 75% stawki minimalnej, w obu przypadkach nie mniej niż 240 zł.

5. Stawki minimalne w postępowaniu w sprawie stwierdzenia niezgodności z prawem prawomocnego orzeczenia wynoszą:

- 1) za sporządzenie i wniesienie skargi o stwierdzenie niezgodności z prawem prawomocnego orzeczenia oraz udział w rozprawie przed Sądem Najwyższym – 75% stawki minimalnej, a jeżeli ten sam radca prawny nie prowadził sprawy przed sądem, od którego prawomocnego orzeczenia wniesiono skargę o stwierdzenie niezgodności z prawem – 100% stawki minimalnej, w obu przypadkach nie mniej niż 240 zł;
- 2) za sporządzenie i wniesienie skargi o stwierdzenie niezgodności z prawem prawomocnego orzeczenia oraz za sporządzenie opinii o braku podstaw do wniesienia skargi o stwierdzenie niezgodności z prawem prawomocnego orzeczenia – 50% stawki minimalnej, a jeżeli ten sam radca prawny nie prowadził sprawy przed sądem, od którego prawomocnego orzeczenia wniesiono skargę o stwierdzenie niezgodności z prawem – 75% stawki minimalnej, w obu przypadkach nie mniej niż 240 zł;
- 3) za udział w rozprawie przed Sądem Najwyższym – 50% stawki minimalnej, a jeżeli ten sam radca prawny nie prowadził sprawy przed sądem, od którego prawomocnego orzeczenia wniesiono skargę o stwierdzenie niezgodności z prawem, nie sporządzał i nie wniósł skargi o stwierdzenie niezgodności z prawem prawomocnego orzeczenia – 75% stawki minimalnej, w obu przypadkach nie mniej niż 240 zł.

6. Stawki minimalne wynoszą w postępowaniu przed Trybunałem Konstytucyjnym:

- 1)¹¹ za sporządzenie i wniesienie skargi konstytucyjnej oraz za stawiennictwo na rozprawie – 960 zł;

¹¹ § 10 ust. 6 pkt 1 zmieniony przez § 1 pkt 6 rozporządzenia z 3 października 2016 r. (Dz.U. poz. 1667) zmieniającego nin. rozporządzenie z dniem 27 października 2016 r.

- 2)¹² za sporządzenie i wniesienie skargi konstytucyjnej oraz za sporządzenie opinii o braku podstaw do wniesienia tej skargi – 480 zł.

Rozdział 3

Stawki minimalne w sprawach karnych i w sprawach o wykroczenia

Kwoty stawek minimalnych

§ 11. 1. Stawki minimalne wynoszą w sprawie objętej:

- 1) dochodzeniem – 360 zł;
- 2) śledztwem – 600 zł;
- 3) czynnościami wyjaśniającymi w postępowaniu w sprawach o wykroczenia – 180 zł.

2. Stawki minimalne za obronę wynoszą:

- 1) przed sądem rejonowym w postępowaniu szczególnym – 720 zł;
- 2) przed sądem rejonowym w postępowaniu w sprawach o wykroczenia – 360 zł;
- 3) przed sądem rejonowym w postępowaniu zwyczajnym lub przed wojskowym sądem garnizonowym – 840 zł;
- 4) przed sądem okręgowym jako drugą instancją lub przed wojskowym sądem okręgowym jako drugą instancją – 840 zł;
- 5) przed sądem okręgowym jako pierwszą instancją lub przed wojskowym sądem okręgowym jako pierwszą instancją oraz przed sądem apelacyjnym – 1 200 zł;
- 6) przed Sądem Najwyższym – 1 200 zł.

3. Stawki minimalne wynoszą za sporządzenie i wniesienie kasacji w sprawie, w której w pierwszej instancji orzeczenie wydał:

- 1) sąd rejonowy lub wojskowy sąd garnizonowy – 720 zł;
- 2) sąd okręgowy lub wojskowy sąd okręgowy – 1 200 zł.

4. Stawki minimalne wynoszą:

- 1) za czynności w sprawie o wznowienie postępowania oraz w sprawie o podjęcie postępowania warunkowo umorzonego – 720 zł;
- 2) za sporządzenie opinii o braku podstaw wniosku o wznowienie postępowania, za sporządzenie opinii o braku podstaw do wniesienia kasacji oraz braku podstaw do stwierdzenia nieważności orzeczenia w postępowaniu karnym – 720 zł;
- 3) za sporządzenie środka odwoławczego w przypadku, gdy sporządzający nie występuje przed sądem – 720 zł.

5. Stawki minimalne wynoszą za obronę w sprawach o wydanie wyroku łącznego – 240 zł.

¹² § 10 ust. 6 pkt 2 zmieniony przez § 1 pkt 6 rozporządzenia z 3 października 2016 r. (Dz.U. poz. 1667) zmieniającego nin. rozporządzenie z dniem 27 października 2016 r.

6. Stawki minimalne wynoszą za prowadzenie spraw o odszkodowanie za niesłuszne skazanie lub ukaranie, aresztowanie lub zatrzymanie, w tym spraw wynikających z przepisów o uznaniu za nieważne orzeczeń wydanych wobec osób represjonowanych za działalność na rzecz niepodległego bytu Państwa Polskiego – 240 zł.

7. Przepisy ust. 1–5 stosuje się odpowiednio do opłat za czynności w postępowaniu karnym i odpowiednio w postępowaniu w sprawach o wykroczenia pełnomocnika powoda cywilnego, pełnomocnika pokrzywdzonego, pełnomocnika oskarżyciela posiłkowego lub oskarżyciela prywatnego.

**Stawki minimalne za dokonanie określonej czynności procesowej
w toku postępowania sądowego oraz za udział w posiedzeniu sądu**

§ 12. 1. Stawki minimalne wynoszą za dokonanie określonej czynności procesowej w toku postępowania sądowego – 25% stawki minimalnej przewidzianej za obronę w sprawie, w której ta czynność ma być dokonana.

2. Stawki minimalne wynoszą za udział w posiedzeniu sądu dotyczącym przedłużenia stosowania tymczasowego aresztowania oraz rozpoznania zażalenia na zastosowanie lub przedłużenie tego środka zapobiegawczego – 50% stawki minimalnej.

3. Przepis ust. 1 stosuje się odpowiednio do opłat za dokonanie określonej czynności procesowej w toku postępowania sądowego przez pełnomocnika powoda cywilnego, pełnomocnika oskarżyciela posiłkowego lub oskarżyciela prywatnego.

4. W przypadkach określonych w ust. 1–3 suma opłat za obronę lub reprezentowanie jednej osoby przez tego samego radcę prawnego nie może przekroczyć stawki minimalnej.

**Stawki minimalne za obronę przed sądem
w postępowaniu wykonawczym**

§ 13. Stawki minimalne wynoszą za obronę przed sądem w postępowaniu wykonawczym:

- 1) w sprawie o odroczenie lub przerwę w wykonywaniu kary – 360 zł;
- 2) w sprawie o wykonanie warunkowo zawieszanej kary – 360 zł;
- 3) w sprawie o warunkowe przedterminowe zwolnienie lub odwołanie takiego zwolnienia – 240 zł;
- 4) za czynności związane z wykonywaniem kary ograniczenia wolności oraz wykonywaniem środków zabezpieczających – 240 zł;
- 5) za prowadzenie sprawy o zatarcie skazania lub ukarania – 240 zł;
- 6) za prowadzenie sprawy o ułaskawienie – 480 zł;
- 7) za pozostałe czynności w postępowaniu wykonawczym – 480 zł.

Rozdział 4

Stawki minimalne w innych sprawach

Stawki minimalne przed sądem administracyjnym i sądem antymonopolowym

§ 14. 1. Stawki minimalne wynoszą w postępowaniu przed sądami administracyjnymi:

- 1) w pierwszej instancji:
 - a) w sprawie, której przedmiotem zaskarżenia jest należność pieniężna – stawkę obliczoną na podstawie § 2,
 - b) za sporządzenie skargi i udział w rozprawie w sprawie skargi na decyzję lub postanowienie Urzędu Patentowego – 1 200 zł,
 - c) w innej sprawie – 480 zł;
- 2) w drugiej instancji:
 - a) za sporządzenie i wniesienie skargi kasacyjnej oraz udział w rozprawie przed Naczelnym Sądem Administracyjnym – 75% stawki minimalnej określonej w pkt 1, a jeżeli w drugiej instancji nie prowadził sprawy ten sam radca prawny – 100% tej stawki, w obu przypadkach nie mniej niż 240 zł,
 - b) za sporządzenie i wniesienie skargi kasacyjnej albo za sporządzenie opinii o braku podstaw do wniesienia skargi kasacyjnej – 50% stawki minimalnej określonej w pkt 1, a jeżeli nie prowadził sprawy ten sam radca prawny w drugiej instancji – 75% tej stawki, w obu przypadkach nie mniej niż 240 zł,
 - c) za udział w rozprawie przed Naczelnym Sądem Administracyjnym – 50% stawki minimalnej określonej w pkt 1, a jeżeli nie prowadził sprawy w drugiej instancji ten sam radca prawny, nie sporządził i nie wniósł kasacji – 75% tej stawki, w obu przypadkach nie mniej niż 240 zł,
 - d) w postępowaniu zażaleniowym – 240 zł.

2. Stawki minimalne wynoszą w postępowaniu przed Sądem Okręgowym w Warszawie – sądem ochrony konkurencji i konsumentów w sprawach:

- 1)¹³ zakresu ochrony konkurencji – 720 zł;
- 2) o uznanie postanowień wzorca umowy za niedozwolone – 120 zł;
- 3)¹⁴ zakresu regulacji energetyki, telekomunikacji lub transportu kolejowego – 720 zł.

3. Za prowadzenie sprawy w postępowaniu ze skargi na naruszenie prawa strony do rozpoznania sprawy bez nieuzasadnionej zwłoki w postępowaniu przygotowawczym prowadzonym lub nadzorowanym przez prokuratora i postępowaniu sądowym oraz do przeprowadzenia i zakończenia bez nieuzasadnionej zwłoki sprawy egzekucyjnej lub innej sprawy dotyczącej wykonania orzeczenia sądowego stawka minimalna wynosi 240 zł.

¹³ § 14 ust. 2 pkt 1 zmieniony przez § 1 pkt 7 lit. a rozporządzenia z 3 października 2016 r. (Dz.U. poz. 1667) zmieniającego nin. rozporządzenie z dnia 27 października 2016 r.

¹⁴ § 14 ust. 2 pkt 3 zmieniony przez § 1 pkt 7 lit. b rozporządzenia z 3 października 2016 r. (Dz.U. poz. 1667) zmieniającego nin. rozporządzenie z dnia 27 października 2016 r.

Rozdział 5

Wysokość opłat za czynności radców prawnych przed organami wymiaru sprawiedliwości

Ustalenie wysokości opłaty za zastępstwo

§ 15. 1. Opłaty stanowiące podstawę zasądzania kosztów zastępstwa prawnego ustala się z uwzględnieniem stawek minimalnych określonych w rozdziałach 2–4.

2. Opłatę w sprawach niewymagających przeprowadzenia rozprawy ustala się w wysokości równej stawce minimalnej.

3. Opłatę w sprawach wymagających przeprowadzenia rozprawy ustala się w wysokości przewyższającej stawkę minimalną, która nie może przekroczyć sześciokrotności tej stawki, ani wartości przedmiotu sprawy, jeśli uzasadnia to:

- 1) niezbędny nakład pracy radcy prawnego, w szczególności poświęcony czas na przygotowanie się do prowadzenia sprawy, liczba stawieństw w sądzie, w tym na rozprawach i posiedzeniach, czynności podjęte w sprawie, w tym czynności podjęte w celu polubownego rozwiązywania sporu, również przed wniesieniem pozwu;
- 2) wartość przedmiotu sprawy;
- 3) wkład pracy radcy prawnego w przyczynienie się do wyjaśnienia okoliczności faktycznych istotnych dla rozstrzygnięcia sprawy, jak również do wyjaśnienia i rozstrzygnięcia istotnych zagadnień prawnych budzących wątpliwości w orzecznictwie i doktrynie;
- 4) rodzaj i zawartość sprawy, w szczególności tryb i czas prowadzenia sprawy, obszerność zgromadzonego w sprawie materiału dowodowego, w szczególności dopuszczenie i przeprowadzenie dowodu z opinii biegłego lub biegłych sądowych, dowodu z zeznań świadków, dowodu z dokumentów, o znacznym stopniu skomplikowania i obszerności.

Oświadczenie o wysokości kosztów obciążających stronę z tytułu wynagrodzenia radcy prawnego

§ 16. Wniosek o zasądzenie kosztów zastępstwa prawnego może zawierać oświadczenie o wysokości kosztów obciążających stronę z tytułu wynagrodzenia radcy prawnego. W braku takiego oświadczenia, opłatę ustala się w wysokości odpowiadającej stawce minimalnej, chyba że okoliczności określone w § 15 ust. 3 przemawiają za innym jej ustaleniem.

Opłaty za obronę lub reprezentowanie kilku osób oraz w przypadku, gdy rozprawa trwa dłużej niż jeden dzień

§ 17. W sprawach, o których mowa w § 11–13:

- 1) w których rozprawa trwa dłużej niż jeden dzień, stawka minimalna ulega podwyższeniu za każdy następny dzień o 20%;
- 2) za obronę lub reprezentowanie w tym samym postępowaniu kilku osób pobiera się opłatę od każdej z tych osób.

**Ustalenie opłaty niższej niż stawka minimalna
lub zrezygnowanie z opłaty w całości**

§ 18. 1. W szczególnie uzasadnionych przypadkach, a zwłaszcza gdy przemawia za tym sytuacja materialna lub rodzinna klienta albo rodzaj sprawy, radca prawny może ustalić opłatę niższą niż stawka minimalna albo zrezygnować z opłaty w całości.

2. W przypadkach, o których mowa w ust. 1, sąd, na wniosek radcy prawnego, zasądza koszty zastępstwa w wysokości ustalonej przez radcę prawnego.

**Zmiana w toku postępowania wartości
stanowiącej podstawę obliczenia opłat**

§ 19. W razie zmiany w toku postępowania wartości stanowiącej podstawę obliczenia opłat, bierze się pod uwagę wartość zmienioną, poczynając od następnej instancji.

Stawka w sprawach nieokreślonych

§ 20. Wysokość stawek minimalnych w sprawach nieokreślonych w rozporządzeniu ustala się, przyjmując za podstawę stawkę w sprawach o najbardziej zbliżonym rodzaju.

Rozdział 6

Przepisy przejściowe i końcowe

Stosowanie przepisów dotychczasowych

§ 21. Do spraw wszczętych i niezakończonych przed dniem wejścia w życie rozporządzenia stosuje się przepisy dotychczasowe do czasu zakończenia postępowania w danej instancji.

Utrata mocy

§ 22. Traci moc rozporządzenie Ministra Sprawiedliwości z dnia 28 września 2002 r. w sprawie opłat za czynności radców prawnych oraz ponoszenia przez Skarb Państwa kosztów pomocy prawnej udzielonej przez radcę prawnego ustanowionego z urzędu (Dz. U. z 2013 r. poz. 490 oraz z 2015 r. poz. 617 i 1078).

Data wejścia w życie

§ 23. Rozporządzenie wchodzi w życie z dniem 1 stycznia 2016 r.